

KRONIKA

ARKADIJA TOMAŽA GORJUPA

Likovna
umetnost

Med sodobnimi umetniki je Tomaž Gorjup zanesljivo izjema s svojo izstopajočo tematiko in slogovno zaznamovanostjo: tisto, kar se je slikarsko, pa tudi risarsko razvilo v svet arkadije, je v prevladujočem opusu postala njegova konstanta. Tomaž Gorjup se ne meni za pojavnosti splošnih tendenc v sedanjem trenutku slikarstva, niti se ne želi približati kateri teh, še manj posnemati. Tako je osamljeni jezdec, s težnjo po povratku k posebno doumljeni figuraliki, k izvirnosti. Četudi za ceno tveganja. To, kar je v loku arkadijskih tém dosegel vse do danes, je najprej prikazal na razstavi v Dolenjskem muzeju v Novem mestu, zatem pa, dopolnjeno, v ljubljanski Mestni galeriji. Razgledi po razstavi ponujajo zaokrožen prikaz arkadijskih pripovedi, misli in čutnosti, čemur je Tomaž Gorjup vtisnil razpoznavni pečat osebnega izražanja.

Kaj pomeni arkadija dandanes? Ali ni Gauguin slikal neevropsko arkadijo v daljnem svetu tihomorskih otokov? Ali ne bi našli primere mediteranske arkadije pri De Chiricu? In še drugače, mnogo bolj neposredno pri katerem od naivcev? Takih in drugačnih primerov bi gotovo našli še, vendar bi jim težko razvideli skupni imenovalec, najsi je arkadijska vsebina take ali drugačne narave razberljiva.

Kakor koli že, arkadija Tomaža Gorjupa je v desetletnem delu (1982–1992) opus s širino prizorov in z zaokroženo izpovedno noto. Izhodiščnega pomena mu je risba, obrobļajoči zaris z jasno linijo, ki ga napolnjujejo barve. Ta zaris s selektivnimi, poenostavitvenimi detajli je premišljeno poenostavljen, kompozicija sprva deluje dvodimenzionalno, poz-

neje pa da poenostavljeni prostornosti iluzijo treh razsežnosti. Slikarju se pozna široka razgledanost, tu velja poudariti predvsem antiko, pa deloma svetopisemske motive, vendar Tomažu Gorjupu ni do zgodovinskega oziroma mitološkega obnavljanja nečesa, kar je bilo, je že znano, že preizkušeno, marveč mu rabi alegorični moment kot pretveza za osebno in iz sedanjosti izhajajočo možnost soočanja s svetom, eksistencialno posplošeno in za miselno čutno odražanje. Aleksander Bassin pravi v Uvodu h katalogu: »Za vsako sliko stoji izbrana življenjska, tudi zgodovinska maksima, ki jo Gorjup povzema in interpretira v kontekstu svoje alegorične tipike.« Samega sebe pa slikar razloži tako: »Arkadija je zame to, kar slikam, povsem novo, novo izumljen, dočuten in doumljen svet, postaja, utopični locus, kjer hrepenenje kot proces še traja in kjer ni in ne more biti pomiritve. Hrepenenje, iskanje lepote je večer, trajno osrečujoč proces.« Kdor je že prej videval slike Tomaža Gorjupa, je zgodaj naletel na dvojnost, ki se vije vse do danes: navidezna idilika je pod površino arkadijske lepote in izsajnanosti vendarle v nedoseženem, v notranji napetosti, ostaja pot. Tisto, kar po svoje preseneča, je dejstvo, da kljub videzu idealitete teles, pokrajine in malone baročno razgibani drži, zunanje dramatičnosti ni, je prej položaj in v zameno v hotenju po notranji dramatičnosti. Močna telesa so prej odsev vitalnosti, ne pa heroičnosti.

Kakor je v oblikovanju figuralike, prostora, daleč od naturalističnega mimezisa in se raje oklepa metonimične simbolike, tako se je v barvah odmaknil od posnemanja narave, v arkadiji ni potrebno senčenje, ne barvni valerji. V odbranih barvah je s pastelno učinkujočim lirizmom napolnil ploskve, zarise, brez niansiranja, jasno in čisto. Ni mu tuja dekorativ-

nost. Videz lahkotnosti je arkadijska stalnica, najsi je podstat drugačne narave. Pač pa so opazni odmiki od svetlih, poetično delujočih barv k bolj intenzivnim. Iskanje lepote in lepega je za Tomaža Gorjupa primarnega, izhodiščnega pomena, k temu je naravnani cel slikarski opus, seveda ne brez sozvočja enako pomembnih čutnih in miselnih impulzov. V slikah se je slikar podredil strogo nadzorovanemu čutu za eleganco, ne brez romantičnega nadiha, z izrazitim občutkom za ritem. Idiličnost je zdaj bolj, zdaj manj prisotna, pri čutnih prvinah pride bolj do veljave, pri miselnih je spoznavni imperativ odločujoč. Da se govoriti o muzikalnosti Gorjupovih barv.

Med témami Gorjupovih slik velja navesti vsaj nekatere. Predvsem kaže opozoriti, da so Gorjupove slike v mnogem hoja k samemu sebi, hkrati pa težijo k temu, da bi tako ali drugače izžarevale neko univerzalno sporočilo. V intimizmu se mu sprošča poetično čustvo in čutnost (npr. Zrenje, Par, Venera in Mars, Ležeča), prepusti se sanjavemu razpoloženju (Mesečina – Arkadija III, Poletne luči). Z Zrenjem želi prerasti človekovo stanje, navdaja ga ustvarjalni dvom (Dubito, ergo sum, Neverni Tomaž). Miselni procesi so ilustrativni in tudi tako podani (Reža, Imago mundi). Ljudje so se znašli v Labirintu (Hvalnica norosti), le da ne gre za tretje osebe, marveč za nas, ki smo

vpleteni v svet drug mimo drugega. Slepota je nasprotje Luči – Gorjupu ob vsej skepsi ne zmanjka ne upanja ne pramena luči. Hrepenenjski del se kaže na več ravneh: preiti od danega, iz stanja, v hrepenenjsko izsanjano krajino, mir, harmonijo. Z Luknjo je izrazil: prihajamo, smo, odhajamo. S tem aksiomom je utrdil zavest smrtnosti vsega živega, ko postane čas negiben (Kronos – z Dalijevimi mehкими urami). Pot pa je tista, ki ohranja smoter in cilj, predvsem življenjskost človeka. Literarni delež Tomaža Gorjupa je očitni.

Risbe na razstavi govorijo o iščočih praksi Tomaža Gorjupa, ki tako pripravljala zamisli za realizacijo na platnu. Na risbe pa je potrebno opozoriti še z druge strani: Tomaž Gorjup je v risbah spontano ekspresiven, opazno drugačen po načinu poteze in po izrazu kot pri slikah. Ta delež razstave ne kaže pojmovati kot nekaj drugopomenskega, prav ekspresija »neprečiščene« risbe kaže na poglobljen, na bistvo osredotočen slog tako v potezi kot v barvah.

Katalog o sedanjih razstavah, tj. v Novem mestu in Ljubljani, je izdala Mestna galerija ob sodelovanju drugih. Vsebuje nekako polovico barvnih reprodukcij od razstavljenega. Uvod je napisal A. Bassin, o Ponovno odkriti arkadiji pa Wilfried Skreiner.

Igor Gedrih

MUNCH V FRANCIJI – RAZSTAVA V FRANKFURTU o.M.

Gre pravzaprav za »potujočo razstavo«, prvič razstavno tematizirano na Munchovo bivanje v Franciji – in deloma v Nemčiji – ter odmevnosti tega in širšega okolja in časa fin-de-sièla na Norvežanovo slikarstvo in grafiko. Razstava je nastala v sodelovanju Munchovega muzeja v Oslu in pariškega Musée d'Orsay. Najprej so razstavo videli lani v Parizu,

zatem do konca aprila letos v Oslu. V Frankfurtu je bila razstava odprta vsak dan, brez običajnega »zaprttega« ponedeljka, kar pove, da je želela Schirn Kunsthalle privabiti čim več obiskovalcev do avgusta. Tokrat ne celotni, bolje pregledni Munch, ampak delni, specialni.

Edvard Munch je tipični umetnik fin-de-siècla, ki je v svojih poznejših slikah in grafikah znanilec ekspresionizma. Poleg domačega okolja v Kristianiji je najbolj impulzivno vplival nanj Pariz z ra-